

15-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ Экологиялық проблемалар

Экологиялық проблема – қазіргі заманның жаһандық проблемаларының бірі. Ол ресурстық тапшылық, экологиялық қауіпсіздік және экологиялық дағдарыс мәселелерімен тығыз байланысқан. Экологиялық проблеманы шешу жолдарының бірі - адам өркениетін дамытудың негізгі баламасы ретінде ұсынылған «тұрақты даму» жолы болып табылады. Қалай болғанда да, жаһандық мәселелер негізінде ортақ проблемаларды шешу үшін халықаралық ынтымақтастық жатуы ықтимал.

Халықаралық ынтымақтастық трансшекаралық экологиялық проблемаларды реттеу және жаһандық игілікті қолдау үшін басқару режимдерін белгілейді. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық ынтымақтастықты жаһандық реформаларға неғұрлым кең либералдық тәсілдің бір бөлігі ретінде қарастыруға болады. Бұдан бөлек, жалпы экологиялық проблемаларды шешу үшін режим құрудан басқа, халықаралық ынтымақтастықтың басқа да қызметтері мен салдарлары бар. 1989 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясы БҰҰ-ның қоршаған орта және даму бойынша конференциясын өткізу туралы шешім қабылдады, ол 1992 жылы Рио-де-Жанейрода өтті.

1997 жылы Киотода өткен конференцияда экологиялық проблемаға және оны шешу жолдарына әртүрлі көзқарастар айқын көрінді. Дамыған елдер ХХІ ғасырда кейбір мемлекеттер өте жылдам қарқынмен дамып келе жатқанда, әсіресе «жаһандық Оңтүстіктегі» елдер атмосфераға шығарынды тастаудың негізгі көзі болып табылады деп айқындады. Қытай, Үндістан, сондай-ақ оған қосылған көптеген мемлекеттер өз кезегінде, атмосфераға зиянды заттардың шығарылуына шектеулер, оларға әсер етпеуі керек деген талап қойды.

Жаһандық экологиялық проблемалардың пайда болуының негізгі факторларын дәстүрлі түрде бөліп көрсетеді:

- табиғи ортаның құлдырауы;
- экологиялық апатты аудандардың көбеюі;
- табиғи ресурстарды қарқынды қолдану;
- өндірістік қуаттарды өсіру және күшейту;
- адамдардың өмір сүру ортасының және табиғи экожүйелердің ластануының аса қауіпті түрлері

Экологиялық проблемалары:

1. Табиғи ресурстардың сарқылуы.
2. Биологиялық алуан түрлілікті жоғалту.
3. Атмосфераның ластануы.
4. «Жылыжай эффектісі».
5. Гидросфераның ластануы.
6. Адамзатты тұщы сумен қамтамасыз ету проблемасы.

Нормалар жасау

БҰҰ Жерлерінің Саммиттері экологиялық нормаларды орнатуда маңызды рөл атқарды. 1972 жылы Стокгольм конференциясында «21-ші қағида» әзірленген болатын, онда ұлттық ресурстар үстінен еріктілік және олардың сыртқы ластануы үшін мемлекеттердің жауапкершілігі сияқты нормалар қозғалды. Оны 1992 жылы Рио-де-Жанейро Саммитінде жарияланған ЮНСЕД Дайындық комитетіндегі келіссөздер үшін екі жылдың нәтижесі ретінде көлемі қырық тараудан тұратын 400 беттік күрделі құжатты ұсынған «21-ші күн тәртібімен» шатастырмау керек. «21-ші күн тәртібі» оның міндетті емес сипатына байланысты жиі күлкі болып жатты, алайда қоршаған ортаны қорғау саласындағы «ең үздік тәжірибе» жинағы кейін кеңінен қолданылды және қоршаған ортаны қорғаудың бағыты болып қала берді.

Қоршаған ортаның алуан түрлерін қорғау.

Теңіз ортасын қорғау. Теңіз ортасы алғашқылардың бірі болып халықаралық экологиялық құқықты реттеу объектісіне айналды. Теңіз ортасын қорғау жөніндегі нормалар халықаралық теңіз құқығы жалпы конвенцияларда (1958 ж. Женева конвенциясы, 1982 ж. Теңіз құқығы бойынша БҰҰ Конвенциясы) қамтылған. 1982 жылғы Женева конвенциясы мен БҰҰ-ның теңіз құқығы жөніндегі конвенциясында теңіз кеңістіктері режимі, олардың ластануын болдырмау және ұтымды пайдалануды қамтамасыз ету жөніндегі жалпы ережелер айқындалды.

Әуе кеңістігін қорғау. Әуе кеңістігін қорғау саласындағы халықаралық экологиялық құқық нормаларының арасында 1977 жылғы Табиғи ортаға әсер ету құралдарын әскери немесе кез келген өзге де дұшпандық пайдалануға тыйым салу туралы конвенция және 1979 жылғы Ауаның алыс қашықтықтарға

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе

Дәріс: Экологиялық проблемалар

шекарааралық ластануы туралы конвенция негізгі орынды алады.

Озон қабатын қорғау.

1985 жылғы Озон қабатын қорғау туралы Веналық конвенция және 1987 жылғы Озон қабатын бұзатын заттар жөніндегі Монреаль хаттамасы озон қабатын бұзатын заттардың тізбесін бекітті, тиісті рұқсатсыз (лицензиясыз) келісуші мемлекеттерге озон қабатын бұзатын заттарды және олардың өнімін кіргізуге және шығаруға тыйым салу жөніндегі шараларды белгіледі.

Флоралар мен фауналарды қорғау.

Флоралар мен фауналарды қорғау мен сақтауға арналған халықаралық экологиялық құқық конвенцияларының арасында ерекше маңызы бар табиғи кешендерді, жануарлар мен өсімдіктердің жойылып бара жатқан түрлері мекендейтін жерлерді қорғауда ынтымақтастықты қамтамасыз етуге арналған 1972 жылғы Дүниежүзілік мәдени және табиғи мұраны қорғау туралы конвенцияны ерекше атап өту қажет. 1983 жылы Тропикалық ормандар туралы келісім өсімдік әлемін қорғауға арналды. 1973 жылы Жойылу қаупі бар жабайы фауналар мен флоралар түрлерімен халықаралық сауда жасау туралы конвенцияның жалпы мәні осындай сауданы бақылаудың негізін анықтады.